

**3^η Πανελλήνια Μαθητική Προσομοίωση Επιτροπών του ΟΗΕ
για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου**

«Μαθητές σε ρόλο Διπλωμάτη»

Οδηγός Μελέτης

**Επιτροπή για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Διακρίσεων
κατά των Γυναικών**

«Καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών»

**Πρόεδρος: Κουρτίδη Καλυψώ
Αντιπρόεδρος: Πενέκελη Γεωργία**

Πίνακας Περιεχομένων

1.Καλωσόρισμα του Προεδρείου	3
2. Ιστορική επισκόπηση: ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών και η Σύμβαση για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών.....	4
3. Επιτροπή για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών: Ρόλος και Αρμοδιότητες	4
4. Γενική Σύσταση 19 της Επιτροπής για την Εξάλειψη κάθε μορφής Διακρίσεων κατά των Γυναικών & Γενικά Σχόλια	5
5. Ειδικότερα ζητήματα	10
6. Ερωτήσεις προς τους συμμετέχοντες.....	13
7. Ενδεικτικές επιλογές για πρόσθετη μελέτη	13
8. Ηλεκτρονικές Πηγές.....	14

Επιμέλεια Οδηγού Μελέτης: Κουρτίδη Καλυψώ, Πενέκελη Γεωργία (ΜΡΔ 2018) και Μαναβη Κρυσταλλένια-Παναγιώτα, Δαλαμήτρα Μαρία-Αγορίτσα (ΜΡΔ 2017).

1.Καλωσόρισμα του Προεδρείου

Αγαπητοί συμμετέχοντες,

Είμαστε στην ευχάριστη θέση να σας καλωσορίσουμε στην 3η Πανελλήνια Μαθητική Προσομοίωση “Μαθητές σε Ρόλο Διπλωμάτη” και συγκεκριμένα στην Επιτροπή για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών. Στο πλαίσιο της παρούσας Επιτροπής θα κληθείτε να ασχοληθείτε με ένα επίκαιρο κοινωνικό ζήτημα, την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών.

Ο παρών Οδηγός Μελέτης συνιστά ένα πρόσφορο έδαφος για τον εμπλουτισμό των γνώσεών σας όχι μόνο ως προς το συγκεκριμένο ζήτημα, αλλά και γενικότερα ως προς τη λειτουργία του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών, τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και την τέχνη της Διπλωματίας. Ευχόμαστε η προσομοίωση αυτή να αποδειχθεί για όλους σας μία δημιουργική εμπειρία, μέσω της οποίας θα ακονίσετε τις ικανότητές σας και θα αναδείξετε τα προσωπικά σας ταλέντα.

Μετράμε αντίστροφα να σας γνωρίσουμε από κοντά, να συνεργαστούμε μαζί σας, να ανταλλάξουμε τις απόψεις μας , να καταλήξουμε σε σημαντικά συμπεράσματα και φυσικά να διαμορφώσουμε νέες φιλίες. Το μόνο που θέλουμε από εσάς, είναι να φορέσετε τη θετική σας διάθεση και να ετοιμαστείτε για δυνατές διαπραγματεύσεις!

Καλή επιτυχία και καλή προετοιμασία σε όλους! Θα σας δούμε εκεί!

Με εκτίμηση,

Κουρτίδη Καλυψώ, Πρόεδρος
Πενέκελη Γεωργία, Αντιπρόεδρος

2. Ιστορική επισκόπηση: ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών και η Σύμβαση για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών.

Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.) αποτελεί έναν παγκόσμιο διεθνή οργανισμό, που συστάθηκε από 51 ιδρυτικά κράτη (ανάμεσα στα οποία και η Ελλάδα) στο Σαν Φρανσίσκο στις 26 Ιουνίου του 1945, και τέθηκε σε ισχύ στις 24 Οκτωβρίου του ίδιου έτους, μετά την κύρωση του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών από τα κοινοβούλια των κρατών μελών. Σήμερα αριθμεί 193 κράτη-μέλη.

Οι σκοποί του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών καταγράφονται στο άρθρο 1 του Χάρτη, με την παράγραφο 3 να εντάσσει σε αυτούς την *«ανάπτυξη και ενθάρρυνση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων χωρίς διάκριση φυλής, φύλου, γλώσσας ή θρησκείας»*.

Βασισμένη στους σκοπούς αυτούς, η Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε. υιοθέτησε στις 18 Δεκεμβρίου 1979, τη Σύμβαση για την Εξάλειψη Όλων των Μορφών Διακρίσεως κατά των Γυναικών¹, η οποία κατοχυρώνει διεθνώς, έναν αριθμό δικαιωμάτων που αφορούν την ισότητα των δύο φύλων και την καταπολέμηση των διακρίσεων κατά των γυναικών. Ως διεθνής σύμβαση, η Σύμβαση δεσμεύει όλα κράτη μέρη που το έχουν υπογράψει και επικυρώσει. Συνολικά, 189 κράτη-μέρη δεσμεύονται από τις διατάξεις του. Η Σύμβαση συνοδεύεται από ένα Προαιρετικό Πρωτόκολλο, το οποίο επίσης δεσμεύει τα κράτη που το έχουν υπογράψει. Τα κράτη που το υπέγραψαν δεσμεύονται να λαμβάνουν μεμονωμένα παράπονα και να ερευνούν συστηματικές παραβιάσεις της Σύμβασης. Η Ελλάδα κύρωσε και τις δύο διεθνείς πράξεις.

3. Επιτροπή για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών: Ρόλος και Αρμοδιότητες

Η Επιτροπή για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών είναι ένα σώμα ανεξάρτητων ειδικών που επιβλέπουν την τήρηση της Σύμβασης για την Εξάλειψη Όλων των μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών. Αποτελείται από είκοσι τρεις ειδικούς πάνω στα δικαιώματα των γυναικών, προερχόμενους από όλον τον κόσμο.

Όλα τα κράτη μέρη της Σύμβασης οφείλουν να υποβάλλουν τακτικά στην Επιτροπή εκθέσεις σχετικά με την εφαρμογή των δικαιωμάτων της Σύμβασης στο εσωτερικό τους. Στην πράξη, τα κράτη-μέρη οφείλουν να προσαρμόσουν τη νομοθεσία τους με τις διατάξεις της Σύμβασης. Αυτές οι εκθέσεις εξετάζονται από την Επιτροπή που στη συνέχεια εκδίδει και αποστέλλει στα ενδιαφερόμενα κράτη μέρη τις «Παρατηρήσεις» της επί αυτών. Συχνά η Επιτροπή ζητά από τα κράτη διευκρινίσεις ή κυρώσεις κι άλλων διεθνών συμβάσεων για την

¹ https://www.unhcr.gr/no_cache/prostasia/gynaikes.html?cid=793&did=503&sechash=c35c19ef

αποτελεσματικότερη εφαρμογή των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Επίσης, η Επιτροπή έχει την αρμοδιότητα να εξετάζει προσφυγές για παραβιάσεις των διατάξεων της Σύμβασης. Οι προσφυγές αυτές μπορούν να υποβάλλονται από άτομα ή ομάδες ατόμων ή στο όνομα ατόμων ή ομάδων ατόμων που υπόκεινται στη δικαιοδοσία Κράτους-Μέρους, που διατείνονται ότι είναι θύματα παραβίασης από αυτό το Κράτος-Μέρος κάποιου από τα δικαιώματα που αναφέρονται στη Σύμβαση (Άρθρο 2 της Σύμβασης). Τέλος, η Επιτροπή στην προσπάθεια της να διευκολύνει τα κράτη μέλη στην καλύτερη εφαρμογή των διατάξεων της, ερμηνεύει τις διατάξεις του Συμφώνου και δημοσιεύει τα «Γενικά Σχόλια» για συγκεκριμένα ζητήματα και θεματικές.

4. Γενική Σύσταση 19 της Επιτροπής για την Εξάλειψη κάθε μορφής Διακρίσεων κατά των Γυναικών & Γενικά Σχόλια

Η Επιτροπή για την Εξάλειψη κάθε μορφής Διακρίσεων κατά των Γυναικών εξέδωσε μία Γενική Σύσταση (υπ' αριθμόν 19) η οποία, βασισμένη στη Σύμβαση για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών, εξειδικεύει, εξηγεί, και αναλύει τη βία κατά των γυναικών, στο πρίσμα του όρου *διάκριση* και της Σύμβασης. Παρακάτω, παρατίθεται μεταφρασμένη η Γενική Σύσταση, η οποία εμπεριέχει και τα Γενικά Σχόλια:

Υπόβαθρο

1. *Η βία με βάση το φύλο είναι μια μορφή διάκρισης που αναστέλλει σημαντικά τη δυνατότητα των γυναικών να απολαμβάνουν δικαιώματα και ελευθερίες σε ίση βάση με τους άνδρες.*

{...}

4. *Η Επιτροπή κατέληξε στο γεγονός ότι δεν αντικατόπτριζαν όλες οι αναφορές από τα Κράτη-μέλη επαρκώς τη στενή σύνδεση μεταξύ των διακρίσεων κατά των γυναικών, της βίας με βάση το φύλο και των παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών. Η πλήρης εφαρμογή της Σύμβασης απαιτούσε από τα Κράτη να λάβουν θετικά μέτρα για να εξαλείψουν όλες τις μορφές βίας κατά των γυναικών.*

5. *Η Επιτροπή πρότεινε στα Κράτη-μέλη, μέσω της αναθεώρησης των νόμων και των πολιτικών τους, καθώς και των αναφορών τους υπό το πλαίσιο της Σύμβασης, να επιστήσουν την προσοχή τους στα παρακάτω Γενικά Σχόλια της Επιτροπής που αφορούν τη Βία κατά των Γυναικών.*

Γενικά Σχόλια

6. *Η Σύμβαση στο Άρθρο 1 ορίζει τη διάκριση κατά των γυναικών. Ο ορισμός της διάκρισης περιλαμβάνει τη βία με βάση το φύλο, η οποία είναι η βία που έχει ως στόχο μία γυναίκα για τον λόγο ότι είναι γυναίκα ή που επηρεάζει τις γυναίκες δυσανάλογα. Περιλαμβάνει πράξεις που προκαλούν φυσική, ψυχική ή σεξουαλική βλάβη ή δεινοπάθεια, απειλές τέτοιων πράξεων, εξαναγκασμό και άλλες στερήσεις της ελευθερίας. Η βία με βάση το φύλο μπορεί να παραβιάζει ορισμένες προβλέψεις της Σύμβασης, ανεξάρτητα από το αν αυτές αναφέρουν ρητά τον όρο “βία”.*

7. Η βία με βάση το φύλο, η οποία βλάπτει ή καταργεί την απόλαυση εκ μέρους των γυναικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών προβλεπόμενων από το γενικό Διεθνές Δίκαιο ή από Συμβάσεις για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, είναι διάκριση που εμπίπτει στον ορισμό του Άρθρου 1 της Σύμβασης. Σε αυτά τα δικαιώματα και τις ελευθερίες περιλαμβάνονται:

(α) Το Δικαίωμα στη Ζωή·

(β) Το Δικαίωμα να μην είναι κανείς θύμα βασανιστηρίων ή σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας·

(γ) Το Δικαίωμα στην ίση προστασία σύμφωνα με ανθρωπιστικούς κανόνες σε περιόδους διεθνών ή εσωτερικών ενόπλων συγκρούσεων·

(δ) Το Δικαίωμα στην ατομική ελευθερία και ασφάλεια·

(ε) Το Δικαίωμα στην ίση προστασία ενώπιον του νόμου·

(στ) Το Δικαίωμα στην ισότητα στην οικογένεια·

(ζ) Το Δικαίωμα στο υψηλότερο δυνατό επίπεδο φυσικής και ψυχικής υγείας·

(η) Το Δικαίωμα σε δίκαιες και ευνοϊκές συνθήκες εργασίας.

8. Η Σύμβαση εφαρμόζεται σε περιπτώσεις βίας που διαπράττεται από δημόσιες αρχές. Τέτοιες πράξεις βίας ενδέχεται να παραβιάζουν τις υποχρεώσεις του Κράτους που προκύπτουν από το γενικό Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο και από άλλες Συμβάσεις, σε συνδυασμό με την παραβίαση της Σύμβασης.

9. Τονίζεται, ωστόσο, ότι η διάκριση όπως ορίζεται στη Σύμβαση δεν περιορίζεται σε πράξεις από και στο όνομα των Κυβερνήσεων (βλ. Άρθρα 2(ε), 2(στ) και 5). Για παράδειγμα, στο Άρθρο 2(ε) η Σύμβαση καλεί τα Κράτη-μέλη να λάβουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για να εξαλείψουν τις διακρίσεις κατά των γυναικών από κάθε άτομο, οργανισμό ή επιχείρηση. Σύμφωνα με το γενικό Διεθνές Δίκαιο και συγκεκριμένα Σύμφωνα για τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα Κράτη ενδέχεται επίσης να είναι υπεύθυνα για ιδιωτικές πράξεις, αν αυτά αποτυγχάνουν να πράξουν με τη δέουσα επιμέλεια ώστε να αποτρέψουν τις παραβιάσεις δικαιωμάτων ή να ερευνήσουν και να τιμωρήσουν πράξεις βίας, ενώ ενδέχεται να ευθύνονται και για την παροχή αποζημίωσης.

Σχόλια πάνω σε συγκεκριμένα Άρθρα της Σύμβασης

{...}

Άρθρα 2(στ), 5 και 10(γ)

11. Παραδοσιακές στάσεις σύμφωνα με τις οποίες οι γυναίκες θεωρούνται υποτελείς στους άνδρες ή έχουν στερεοτυπικούς ρόλους διαιωνίζουν ευρέως διαδεδομένες πρακτικές που εμπεριέχουν βία ή εξαναγκασμό, όπως η ενδοοικογενειακή βία και κατάχρηση, ο καταναγκαστικός γάμος, οι θάνατοι που αφορούν την προίκα, επιθέσεις με οξύ και η γυναικεία περιτομή (κλειτοριδεκτομή). Τέτοιες προκαταλήψεις και πρακτικές ενδέχεται να δικαιολογούν τη βία με βάση το φύλο ως μία μορφή προστασίας ή ελέγχου των γυναικών. Το αποτέλεσμα τέτοιας βίας στην φυσική και ψυχική υπόσταση των γυναικών είναι η στέρησή τους από την ίση απόλαυση, άσκηση και γνώση ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών. Ενώ το σχόλιο αυτό απευθύνεται κυρίως στην πραγματική ή απειλούμενη βία, οι υποκρυπτόμενες συνέπειες αυτών των μορφών βίας με βάση το φύλο συμβάλλουν στη διατήρηση των γυναικών σε υποτελείς ρόλους και συντελούν τόσο στο χαμηλό επίπεδο πολιτικής συμμετοχής, όσο και στο χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης, δεξιοτήτων και ευκαιριών εργασίας των γυναικών.

12. Οι στάσεις αυτές επίσης συμβάλλουν στην διάδοση της πορνογραφίας και τον αντικατοπτρισμό, καθώς και άλλες μορφές εμπορικής εκμετάλλευσης των γυναικών ως σεξουαλικά αντικείμενα, παρά ως άτομων. Αυτό, με τη σειρά του, ενισχύει τη βία με βάση το φύλο.

Άρθρο 6

13. Τα Κράτη-μέλη είναι υποχρεωμένα από το Άρθρο 6 να λαμβάνουν μέτρα ώστε να καταστέλλουν όλες τις μορφές σεξουαλικής εμπορίας και εκμετάλλευσης της πορνείας των γυναικών.

14. Η φτώχεια και η ανεργία αυξάνουν τις ευκαιρίες σεξουαλικής εμπορίας των γυναικών. Επιπλέον των καθιερωμένων μορφών της σεξουαλικής εμπορίας, έχουν δημιουργηθεί νέες μορφές σεξουαλικής εκμετάλλευσης, όπως ο σεξουαλικός τουρισμός, η πρόσληψη οικιακού εργατικού δυναμικού από αναπτυσσόμενες χώρες και αλλοδαπούς. Οι πρακτικές αυτές είναι ασυμβίβαστες με την ίση απόλαυση δικαιωμάτων εκ μέρους των γυναικών και όσον αφορά τα δικαιώματα και την αξιοπρέπειά τους. Τοποθετούν τις γυναίκες σε ιδιαίτερο κίνδυνο βίας και κατάχρησης.

15. Η φτώχεια και η ανεργία αναγκάζουν πολλές γυναίκες, συμπεριλαμβανομένων νεαρών κοριτσιών, να εκπορνεύονται. Οι ιερόδουλες είναι ιδιαίτερα ευάλωτες στη βία διότι η κατάστασή τους, η οποία ενδέχεται να είναι παράνομη, τείνει να τις περιθωριοποιεί. Χρειάζονται την ίση προστασία εκ μέρους του νόμου κατά του βιασμού και άλλων μορφών βίας.

16. Οι πόλεμοι, οι ένοπλες συγκρούσεις και η κατάληψη εδαφών συχνά οδηγεί σε αυξημένα επίπεδα πορνείας, δουλεμπορίου γυναικών και σεξουαλικής κακοποίησης γυναικών, τα οποία απαιτούν συγκεκριμένα προστατευτικά και τιμωρητικά μέτρα.

Άρθρο 11

17. Η ισότητα στην εργασία μπορεί να καταστρατηγηθεί σημαντικά όταν οι γυναίκες υποβάλλονται σε βία με βάση το φύλο, όπως είναι η σεξουαλική παρενόχληση στο χώρο εργασίας.

18. Η σεξουαλική παρενόχληση συμπεριλαμβάνει τέτοιου είδους ανεπιθύμητες σεξουαλικά προσδιορισμένες συμπεριφορές όπως είναι η φυσική επαφή και προελάσεις, σεξουαλικά χρωματισμένες παρατηρήσεις, έκθεση πορνογραφικού υλικού και σεξουαλικές απαιτήσεις, είτε λεκτικά είτε με πράξεις. Τέτοιες συμπεριφορές ενδέχεται να είναι εξευτελιστικές και να αποτελέσουν προβλήματα υγείας και ασφάλειας· είναι μορφή διάκρισης όταν η γυναίκα έχει βάσιμο έδαφος να πιστεύει ότι η άρνησή της ενδεχομένως να την υποβιβάσει όσον αφορά την εργασία της, συμπεριλαμβανομένων της πρόσληψης ή της προαγωγής της ή όταν αυτό προκαλεί εχθρικό περιβάλλον εργασίας.

Άρθρο 12

19. Τα Κράτη-μέλη υποχρεούνται από το Άρθρο 12 να λαμβάνουν μέτρα ώστε να διασφαλίζουν την ίση πρόσβαση στην ιατρική περίθαλψη. Η βία κατά των γυναικών τοποθετεί την υγεία τους και τις ζωές τους σε κίνδυνο.

20. Σε κάποια Κράτη υπάρχουν πρακτικές που διαιωνίζονται από την κουλτούρα και την παράδοση, οι οποίες είναι βλαβερές προς την υγεία των γυναικών και των παιδιών. Αυτές οι πρακτικές συμπεριλαμβάνουν διατροφικούς περιορισμούς σε εγκύους, προτιμήσεις σε αρσενικά τέκνα και γυναικεία περιτομή (κλειτοριδεκτομή) ή ακρωτηριασμό των γεννητικών οργάνων.

Άρθρο 16

22. Η υποχρεωτική στείρωση ή έκτρωση επηρεάζει αρνητικά τη σωματική και ψυχική υγεία των γυναικών και καταπατά το δικαίωμα των γυναικών να αποφασίζουν για τον αριθμό και τη χρονική απόσταση μεταξύ των παιδιών τους.

23. Η ενδοοικογενειακή βία είναι μία από τις πιο ύπουλες μορφές βίας σε βάρος των γυναικών. Είναι διαδεδομένη σε όλες τις κοινωνίες. Στις οικογενειακές σχέσεις οι γυναίκες όλων των ηλικιών εκτίθενται σε βία όλων των ειδών, συμπεριλαμβανομένων του ξυλοδαρμού, του βιασμού, άλλων μορφών σεξουαλικής προσβολής, ψυχικής και άλλων μορφών βίας, οι οποίες διαιωνίζονται με παραδοσιακές πρακτικές. Η έλλειψη οικονομικής ανεξαρτησίας εξαναγκάζει πολλές γυναίκες να παραμένουν σε βίαιες σχέσεις. Η κατάργηση των οικογενειακών τους ευθυνών από τους άντρες μπορεί να αποτελέσει μία μορφή βίας, και καταναγκασμού. Αυτές οι μορφές βίας θέτουν την υγεία των γυναικών σε κίνδυνο και βλάπτουν την ικανότητα τους να συμμετέχουν στην οικογενειακή και δημόσια ζωή επί ίσοις όροις.

Ειδικές Προτάσεις

24. Δεδομένων αυτών των σχολίων, η Επιτροπή για την Εξάλειψη των Διακρίσεων σε βάρος των γυναικών προτείνει:

(α) Τα Κράτη-μέρη πρέπει να πάρουν κατάλληλα και αποτελεσματικά μέτρα για να ξεπεράσουν όλα τα είδη της βίας με βάση το φύλο, είτε με δημόσια είτε με ιδιωτική δράση·

(β) Τα Κράτη-μέρη πρέπει να εγγυώνται ότι οι νόμοι ενάντια στην ενδοοικογενειακή βία και στην κακομεταχείριση, στο βιασμό, στη σεξουαλική προσβολή και κάθε άλλη βασισμένη στο φύλο βία παρέχουν επαρκή προστασία σε όλες τις γυναίκες, και σέβονται την ακεραιότητα και την αξιοπρέπειά τους. Κατάλληλες προστατευτικές και υποστηρικτικές υπηρεσίες πρέπει να παρέχονται στα θύματα. Εκπαίδευση φυλετικής ευαισθητοποίησης των δικαστικών και των αρμόδιων για την επιβολή του νόμου και άλλων δημόσιων λειτουργών είναι απαραίτητη για την αποτελεσματική εφαρμογή της Σύμβασης·

(γ) Τα Κράτη-μέρη πρέπει να ενθαρρύνουν τη συλλογή στατιστικών και την έρευνα όσον αφορά την έκταση, τις αιτίες και τα αποτελέσματα της βίας, και την αποτελεσματικότητα των μέτρων για την πρόληψη και την αντιμετώπιση της βίας·

(δ) Αποτελεσματικά μέτρα πρέπει να ληφθούν για να υπάρξει εγγύηση ότι τα ΜΜΕ σέβονται και προωθούν το σεβασμό για τις γυναίκες·

(ε) Τα Κράτη-μέρη στην αναφορά τους πρέπει να αναφέρουν τη φύση και την έκταση των στάσεων, των συνηθειών και των πρακτικών που διαιωνίζουν τη βία κατά των γυναικών, και τα είδη της βίας που επιφέρουν. Πρέπει να αναφέρουν τα μέτρα που έχουν λάβει για να ξεπεράσουν τη βία, και το αποτέλεσμα αυτών των μέτρων·

(στ) Αποτελεσματικά μέτρα πρέπει να ληφθούν για να ξεπεραστούν αυτές οι πρακτικές. Τα Κράτη πρέπει να εισάγουν εκπαιδευτικά και δημόσια ενημέρωσης προγράμματα για να βοηθήσουν να εξαλειφθούν οι προκαταλήψεις οι οποίες εμποδίζουν την ισότητα των γυναικών (πρόταση Νο. 3, 1987)·

(ζ) Συγκεκριμένα αποτρεπτικά και τιμωρητικά μέτρα είναι αναγκαία για να αντιμετωπιστεί το λαθρεμπόριο και η σεξουαλική εκμετάλλευση·

(η) Τα Κράτη-μέρη στις αναφορές τους πρέπει να περιγράφουν την έκταση όλων αυτών των προβλημάτων και των μέτρων, συμπεριλαμβανομένων ποινικών προβλέψεων, αποτρεπτικών και αποκαταστατικών μέτρων, τα οποία έχουν ληφθεί για να προστατεύουν γυναίκες που επιδίδονται στην πορνεία ή υποβάλλονται σε λαθρεμπόριο και άλλες μορφές

σεξουαλικής εκμετάλλευσης. Η αποτελεσματικότητα αυτών των μέτρων πρέπει επίσης να περιγράφεται·

(θ) Πρέπει να παρέχονται αποτελεσματικές διαδικασίες καταγγελίας και θεραπείες, συμπεριλαμβανομένης αποζημίωσης·

(ι) Τα Κράτη-μέρη πρέπει να περιλαμβάνουν στις αναφορές τους πληροφορίες για τη σεξουαλική παρενόχληση, και τα μέτρα για να προστατευθούν οι γυναίκες από τη σεξουαλική παρενόχληση και άλλες μορφές βίας με τη μορφή καταναγκασμού στον επαγγελματικό χώρο·

(ια) Τα Κράτη-μέρη πρέπει να ιδρύσουν ή να υποστηρίξουν υπηρεσίες για τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας, βιασμού, σεξουαλικής προσβολής και άλλων μορφών βίας με βάση το φύλο, συμπεριλαμβανομένων καταφυγίων, ειδικά εκπαιδευμένων βοηθών υγείας, επανένταξης και ψυχοθεραπείας·

(ιβ) Τα Κράτη-μέρη πρέπει να λάβουν μέτρα για να αντιμετωπιστούν τέτοιες πρακτικές και πρέπει να λάβουν υπόψη την πρόταση της Επιτροπής για τη γυναικεία περιτομή (πρόταση Νο. 14) όσον αφορά ζητήματα υγείας·

(ιγ) Τα Κράτη-μέρη πρέπει να εγγυώνται ότι λαμβάνονται μέτρα για να αποφευχθεί ο καταναγκασμός σχετικά με τη γονιμότητα και την αναπαραγωγή, και να εγγυώνται ότι οι γυναίκες δεν εξαναγκάζονται να καταφεύγουν σε μη ασφαλείς ιατρικές διαδικασίες όπως η παράνομη άμβλωση εξαιτίας έλλειψης των απαραίτητων υπηρεσιών σχετικά με τον έλεγχο γονιμότητας·

(ιδ) Τα Κράτη-μέρη στις αναφορές τους πρέπει να αναφέρουν την έκταση αυτών των προβλημάτων και να υποδεικνύουν τα μέτρα που έχουν ληφθεί και το αποτέλεσμά τους·

(ιε) Τα Κράτη-μέρη πρέπει να εγγυώνται ότι οι υπηρεσίες για τα θύματα της βίας είναι προσβάσιμες στις γυναίκες της υπαίθρου και ότι, όπου είναι απαραίτητο, παρέχονται ειδικές υπηρεσίες σε απομακρυσμένες περιοχές·

(ιστ) Τα μέτρα για την προστασία τους από τη βία πρέπει να περιλαμβάνουν εκπαίδευση και ευκαιρίες επαγγελματικής απασχόλησης και τον έλεγχο των συνθηκών εργασίας των οικιακών βοηθών·

(ιζ) Τα Κράτη-μέρη πρέπει να αναφέρουν τους κινδύνους για τις γυναίκες της υπαίθρου, την έκταση και τη φύση της βίας και της κακομεταχείρισης στην οποία εκτίθενται, την ανάγκη τους και την πρόσβαση στη στήριξη και άλλες υπηρεσίες και την αποτελεσματικότητα των μέτρων για να αποφευχθεί η βία·

(ιη) Τα μέτρα που είναι απαραίτητα για να αντιμετωπιστεί η ενδοοικογενειακή βία πρέπει να περιλαμβάνουν:

Ποινικές καταδίκες, όπου είναι απαραίτητο, και αστικές θεραπείες στην περίπτωση της ενδοοικογενειακής βίας,

Νομοθεσία για να αφαιρεθεί η υπεράσπιση της τιμής σχετικά με την προσβολή ή τη δολοφονία ενός θηλυκού μέλους της οικογένειας,

Υπηρεσίες για να εγυηθούν την ασφάλεια και την προστασία των θυμάτων της ενδοοικογενειακής βίας, συμπεριλαμβανομένων καταφυγίων, ψυχοθεραπείας και προγραμμάτων επανένταξης,

Προγράμματα επανένταξης για τους δράστες της οικογενειακής βίας,

Υποστηρικτικά προγράμματα για τις οικογένειες όπου έχει συμβεί αιμομιξία ή σεξουαλική κακομεταχείριση·

(ιθ) Τα Κράτη-μέρη πρέπει να αναφέρουν την έκταση της οικογενειακής βίας και της σεξουαλικής κακομεταχείρισης, και τα αποτρεπτικά, τιμωρητικά και θεραπευτικά μέτρα που έχουν ληφθεί·

(κ) Τα Κράτη-μέρη πρέπει να πάρουν όλα τα νόμιμα και άλλα μέτρα που είναι απαραίτητα για να παρασχεθεί αποτελεσματική προστασία των γυναικών ενάντια στη βία με βάση το φύλο, συμπεριλαμβανομένων, μεταξύ άλλων:

Αποτελεσματικών νομικών μέτρων, συμπεριλαμβανομένων ποινικών κυρώσεων, αστικών θεραπειών, αποζημιωτικών προβλέψεων για να προστατέψουν τις γυναίκες ενάντια σε όλα τα είδη βίας, συμπεριλαμβανομένων, μεταξύ άλλων, της βίας και της κακομεταχείρισης στην οικογένεια, της σεξουαλικής προσβολής και της σεξουαλικής παρενόχλησης στον επαγγελματικό χώρο,

Αποτρεπτικών μέτρων, συμπεριλαμβανομένης της δημόσιας πληροφόρησης και των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, για να αλλαχθούν στάσεις που αφορούν τους ρόλους και την κοινωνική θέση των αντρών και των γυναικών,

Αποτρεπτικών μέτρων, συμπεριλαμβανομένων καταφυγίων, ψυχοθεραπείας επανένταξης και υποστηρικτικών υπηρεσιών για τις γυναίκες που αποτελούν θύματα βίας ή που βρίσκονται υπό τον κίνδυνο βίας·

(κα) Τα Κράτη-μέρη πρέπει να αναφέρουν όλες τις μορφές της βασισμένης στο φύλο βίας, και ότι τέτοιες αναφορές πρέπει να περιλαμβάνουν όλα τα διαθέσιμα δεδομένα σχετικά με το περιστατικό της κάθε μορφής βίας, και σχετικά με τα αποτελέσματα τέτοιας βίας στις γυναίκες που είναι τα θύματα·

(κβ) Οι αναφορές των κρατών-μελών πρέπει να περιλαμβάνουν πληροφορίες σχετικά με τα νομικά, αποτρεπτικά και προστατευτικά μέτρα που έχουν ληφθεί για να ξεπεραστεί η βία σε βάρος των γυναικών, και σχετικά με την αποτελεσματικότητα αυτών των μέτρων.

5. Ειδικότερα ζητήματα

Α) Ενδοοικογενειακή Βία

Η ενδοοικογενειακή βία είναι ένα φαινόμενο σοβαρό και ανησυχητικό αλλά όχι καινούργιο για την παγκόσμια κοινωνία. Ως τέτοια ορίζεται κάθε είδους σωματική, σεξουαλική ή ψυχολογική βία που ασκείται σε βάρος του θύματος από τον πρώην ή νυν σύζυγο ή σύντροφο, καθώς και από μέλη της οικογένειάς του. Κύριες εκφάνσεις της ενδοοικογενειακής βίας αποτελεί η βία μεταξύ συζύγων ή συντρόφων, οι επιθέσεις εφήβων προς τους γονείς, η κακοποίηση και εκμετάλλευση ανήλικων ή

ηλικιωμένων μελών της οικογένειας. Εμείς θα ασχοληθούμε με την πρώτη από αυτές που αφορά τις γυναίκες.

Σύμφωνα με έρευνες που διενεργήθηκαν ανά τον κόσμο, προέκυψε ότι το 2014 το ποσοστό των γυναικών που είναι θύματα ενδοοικογενειακής βίας ανερχόταν σε 87% στο Μπαγκλαντές και σε 58% στην Αλγερία, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό στην Γκάνα άγγιξε το 38,7% από το 2014 έως το 2016. Στη Γεωργία και στην Κίνα, ¼ γυναίκες δήλωσαν ότι έχουν βιώσει τη βία μέσα στην οικογένεια κάποια στιγμή στη ζωή τους, στο Ισραήλ 65 υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας αναφέρονται καθημερινά στην Αστυνομία, ενώ στην Αίγυπτο, στην Αλγερία, στην Κούβα και στο Λίβανο δεν υπάρχει κάποια νομοθετική πρόβλεψη σχετικά με το φαινόμενο. Το προσκήνιο αλλάζει ριζικά στην Ευρώπη με τα ποσοστά των γυναικών-θύματων ενδοοικογενειακής βίας να ανερχονται σε 13% στην Αυστρία, 26% στη Γαλλία και 24% στη Λιθουανία.

Αν προσπαθήσουμε να ερμηνεύσουμε το φαινόμενο, θα προσέξουμε ότι ο κυριότερος λόγος που οδηγεί σε αυτό δεν μας είναι άγνωστος. Αντιθέτως, ανάγεται στην πατροπαράδοτη αντίληψη ότι η γυναίκα είναι το αδύναμο φύλο και υποτάσσεται πλήρως στο σύζυγό της που προσπαθεί, ασκώντας βία, να αποδείξει την υπεροχή του και να επαληθεύσει τον ανδρισμό του. Αυτό επίσης συμβαίνει συχνά όταν η γυναίκα δεν εργάζεται και δε συμμετέχει οικονομικά στις ανάγκες του σπιτιού με αποτέλεσμα να θεωρείται εξαρτημένη από τον άνδρα και να υφίσταται μεταξύ τους μια ελεγκτική σχέση. Το φαινόμενο αυτό επιτείνεται στις ισλαμικές χώρες όπου η θρησκεία νουθετεί τις γυναίκες να βρίσκονται σε πλήρη υποταγή στους άνδρες της οικογένειας.

Τέτοιες συμπεριφορές μπορούν, όμως, να οφείλονται και σε ιστορικό επιθετικής συμπεριφοράς από τη μεριά του θύτη, δηλαδή να έχει επαναλάβει παρόμοιες συμπεριφορές βίας και στο παρελθόν, καθώς και σε ιστορικό κακοποίησης ως παιδί, ή μαρτυρίας γονεϊκής κακοποίησης. Όσον αφορά το τελευταίο αίτιο, πρόκειται για ένα ιδιαίτερα σύνθητες φαινόμενο κατά το οποίο ο θύτης έχοντας βιώσει στο οικογενειακό του περιβάλλον τη βία και τραυματισθεί ψυχικά από τα αποτελέσματά της, την αναπαράγει στη νέα του οικογένεια μη μπορώντας να απαλλαχθεί από τη ανάμνησή της. Ένας ακόμα λόγος που μπορεί να οδηγήσει τον σύζυγο ή σύντροφο στη βιαιοπραγία ενάντια της συμβίας του είναι το βεβαρημένο εν πολλοίς ψυχολογικό προφίλ του. Το άτομο μπορεί να εμφανίζει, λόγου χάρη, ιστορικό ψυχοπαθολογικών διαταραχών συμπεριφοράς, που επιτείνεται από παράγοντες όπως η προσωπική ανασφάλεια-ανεπάρκεια, η χρήση ναρκωτικών ουσιών ή η υπερβολική κατανάλωση αλκοολούχων ποτών.

Τέλος, ένα σημαντικό αίτιο της ενδοοικογενειακής βίας, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, είναι η οικονομική κρίση που μαστίζει πολλές χώρες του κόσμου. Με τη διαπίστωση αυτή εννοούμε ότι σε πολλές οικογένειες έχουν αντιστραφεί οι συνήθεις ρόλοι, με αποτέλεσμα πολλές φορές ο άνδρας να είναι άνεργος και η γυναίκα να είναι αυτή που συντηρεί οικονομικά την οικογένεια. Το γεγονός αυτό δημιουργεί κρίση στους άνδρες που μπορεί να βιώνεται ως αμφισβήτηση του ανδρισμού τους και της ατομικής τους αξιοπρέπειας, με τη βία να αποτελεί την πλέον ακραία έκφραση άσκησης εξουσίας ανάμεσα στα φύλα, και η οποία, θα μπορούσε να υποτεθεί, έρχεται μέσω υποκαταστάσεων να καλύψει το «κενό εξουσίας» που δημιουργείται κατά κάποιο τρόπο λόγω της οικονομικής κρίσης για τους άνδρες-θύματα της κρίσης.

Όπως γίνεται αντιληπτό, η ενδοοικογενειακή βία συνιστά ένα ευαίσθητο ζήτημα το οποίο αγγίζει και ταλανίζει πληθώρα οικογενειών ανά τον κόσμο με αποτέλεσμα να πρέπει να αντιμετωπιστεί άμεσα με όσο το δυνατόν αποτελεσματικότερα μέτρα.

B) Σωματεμπορία, Οικονομική Εκμετάλλευση και Πορνεία

Μία πολύ σημαντική όψη της βίας κατά των γυναικών είναι η οικονομική εκμετάλλευσή τους, σε σεξουαλικό επίπεδο. Αυτή συνήθως εμφανίζεται υπό το πρίσμα της σωματεμπορίας, δηλαδή του λεγόμενου “εμπορίου λευκής σαρκός”, που μετατρέπει ουσιαστικά τους ανθρώπους -στην περίπτωσή μας τις γυναίκες- σε αντικείμενα σεξουαλικής ικανοποίησης, ή της πορνείας. Αρχικά, οι γυναίκες που βρίσκονται στη θέση του θύματος σωματεμπορίας αναγκάζονται να αντέξουν σε πολύ αντίξοες συνθήκες διαβίωσης, με κακή στέγαση και διατροφή, φτώχεια, σωματική και λεκτική βία, συνθήκες οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν, μερικές φορές, ακόμα και στη θανάτωσή τους.

Όσον αφορά καθαρά την πορνεία, οι γυναίκες που καταφεύγουν, λόγω της φτώχειας και γενικότερα του χαμηλού βιοτικού επιπέδου, σε αυτήν, είναι πιο ευάλωτες στη βία, λόγω της κατάστασής τους, αφού δεν είναι σπάνιες οι περιπτώσεις που βρίσκονται, εξαιτίας της ασχολίας τους, στο περιθώριο και στον υπόκοσμο. Επιπλέον, επικρατούν

στερεότυπα που οδηγούν τους άντρες, ειδικότερα, στο να αντιμετωπίζουν τις ιερόδουλες βία. Πολλοί, μάλιστα, χαρακτηρίζουν την πορνεία ως μία νόμιμη άσκηση βίας. Η βία με την οποία έρχονται αντιμέτωπες οι ιερόδουλες μπορεί να είναι φυσική (χτυπήματα, λακτίσματα κ.α.), ψυχολογική (πολλές περιπτώσεις μετατραυματικού στρες, χαρακτηρισμοί με υποτιμητικά επίθετα κ.α.) ή σεξουαλική (εξαναγκασμός, βιασμός κ.α.).

Διεθνώς, τα άτομα που εκπορνεύονται, έχουν 45-75% πιθανότητα να αντιμετωπίσουν σεξουαλική βία σε κάποιο χρονικό σημείο της καριέρας τους.

Πέρα από το χαμηλό βιοτικό επίπεδο, έχει παρατηρηθεί ότι η φτώχεια είναι πολλές φορές αιτιατό του πολέμου και του μεταπολεμικού καθεστώτος, αφού οι συνθήκες είναι ιδανικές για την άνθησή της.

Γίνεται, επομένως, αντιληπτός ο τρόπος με τον οποίον η οικονομική (σεξουαλικώς) εκμετάλλευση των γυναικών -τόσο η σωματεμπορία όσο και η πορνεία- ενισχύουν τη βία κατά των γυναικών. Μάλιστα, η σωματεμπορία είναι άμεσα συνδεδεμένη με την πορνεία, αφού θα μπορούσε κανείς να θεωρήσει ότι το πρώτο τροφοδοτεί το τελευταίο. Συνεπώς, είναι αναγκαίο να ληφθούν συγκεκριμένα αποτελεσματικά μέτρα, με σκοπό να μειώσουν και σταδιακά να εξαλείψουν τις συγκεκριμένες εκφάνσεις της βίας κατά των γυναικών στη διεθνή κοινότητα, αφού, φυσικά, ληφθούν υπόψη οι πραγματικές συνθήκες που επικρατούν διεθνώς.

Γ) Σεξουαλική Παρενόχληση

Ως σεξουαλική παρενόχληση νοείται κάθε ανεπιθύμητη λεκτική ή σωματική επαφή σεξουαλικής φύσεως η οποία δημιουργεί ένα προσβλητικό και δυσάρεστο περιβάλλον για το

θύμα. Στα περιστατικά αυτά, το θύμα είναι σχεδόν πάντα η γυναίκα, γεγονός που μπορεί να χαρακτηριστεί ως μια μορφή βίας εναντίον τους, αλλά και ως άνιση μεταχείριση. Παραδείγματα συνιστούν οι σεξουαλικές επιθέσεις, οι προσβλητικές και ακατάλληλες χειρονομίες, καθώς και τα σχόλια για την εξωτερική εμφάνιση, την ανατομία και την ενδυμασία.

Το φαινόμενο αυτό μπορεί να εντοπιστεί σε κάθε χώρο, κυρίως στον εργασιακό, αλλά και αλλού. Οι δράστες συνήθως είναι άτομα που στην κατοχή τους έχουν κάποια μορφή εξουσίας, όπως για παράδειγμα εργοδότες, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι αποκλείεται να είναι και κάποιο άτομο του οικογενειακού, συγγενικού ή φιλικού περιβάλλοντος του εκάστοτε θύματος.

Ειδικότερα, οι γυναίκες στην Ευρωπαϊκή Ένωση, έχουν υποστεί σεξουαλική παρενόχληση σε ποσοστό έως 55%, ενώ το 20% των νέων γυναικών (ηλικίας μεταξύ 18 και 29 ετών) έχει υποστεί παρενόχληση στο διαδικτυακό χώρο. Αξιοσημείωτο ακόμα είναι, ότι στις ΗΠΑ σημειώνεται αύξηση των κρουσμάτων κάθε χρόνο, με τα ποσοστά σεξουαλικής παρενόχλησης να αγγίζουν το εντυπωσιακό 50% , ιδίως στον χώρο εργασίας.

6. Ερωτήσεις προς τους συμμετέχοντες

1. Ποιος ο ρόλος των ΜΜΕ στην πρόληψη και εξάλειψη των περιστατικών βίας κατά των γυναικών;
2. Με ποια μέσα και ενέργειες θα μπορούσαν τα Συμβαλλόμενα Κράτη να περιορίσουν τα κρούσματα της ενδοοικογενειακής βίας κατά των γυναικών;
3. Ποια προληπτικά μέτρα θα μπορούσαν να λάβουν οι ίδιες οι γυναίκες για την εξάλειψη των περιστατικών βίας σε βάρος τους;

7. Ενδεικτικές επιλογές για πρόσθετη μελέτη

- Τα πρωτότυπα κείμενα των Γενικών Σχολίων που είναι διαθέσιμα στον σύνδεσμο:
<http://www.refworld.org/type,GENERAL,CEDAW,,453882a422,0.html>
- Η μηχανή αναζήτησης σχετικά με το ποιες διεθνείς συνθήκες ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχει υπογράψει και κυρώσει κάθε κράτος-μέλος του ΟΗΕ. Έμφαση πρέπει να δοθεί στο αν συγκεκριμένο κράτος έχει υπογράψει και κυρώσει τη Σύμβαση για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών. Διαθέσιμη εδώ: <http://indicators.ohchr.org/>.
- Οι εκθέσεις της Επιτροπής για τα κράτη μέρη (με έμφαση κάθε εμπειρογνώμονος στο κράτος το οποίο εκπροσωπεί στην Επιτροπή) που είναι διαθέσιμες στο: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=3&DocTypeID=29
- Οι “Παρατηρήσεις”(με έμφαση και εδώ στο κράτος που εκπροσωπεί ο κάθε εμπειρογνώμων) της Επιτροπής για τα κράτη μέρη που είναι διαθέσιμες στο: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=3&DocTypeID=5

- Σωματεμπορία και οικονομική εκμετάλλευση γυναικών: https://kethi.gr/wp-content/uploads/2009/07/153_DIETHNIKI_SOMATEMPORIA.pdf
- Πανερωπαϊκή έρευνα σχετικά με την ενδοοικογενειακή βία και τη σεξουαλική παρενόχληση κατά των γυναικών:
file:///C:/Users/despi/Downloads/fra-2014-vaw-survey-at-a-glance-oct14_el.pdf
- http://www.who.int/social_determinants/themes/womenandgender/en/
- <https://www.amnesty.gr/search/%CE%B2%CE%B9%CE%B1%20%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%B1%20%CF%84%CF%89%CE%BD%20%CE%B3%CF%85%CE%BD%CE%B1%CE%B9%CE%BA%CF%89%CE%BD>
- Οι ηλεκτρονικοί σύνδεσμοι που επισυνάπτονται στις υποσημειώσεις που είναι ενσωματωμένες στο κείμενο του Οδηγού Μελέτης και αυτοί που παρατίθενται στο μέρος: «Ηλεκτρονικές Πηγές» του Οδηγού Μελέτης.

8. Ηλεκτρονικές Πηγές

- <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CEDAW/Pages/CEDAWIndex.aspx>
- <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CEDAW.aspx>
- <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/OPCEDAW.aspx>
- <http://www.unwomen.org/en>
- <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/>
- http://www.who.int/governance/eb/who_constitution_en.pdf
- <http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=grk>)

9. Βιβλιογραφία

- Π. Νάσκου Περράκη και λοιποί, «Δικαιώματα του ανθρώπου: Ερωτήσεις και απαντήσεις», Εκδόσεις UNESCO (διαθέσιμο στον ιστότοπο <http://ihugr.academia.edu/ParoulaNaskouPerraki/Books>)
- Π. Νάσκου Περράκη, «Το Έργο της Επιτροπής για την εξάλειψη κάθε μορφής διακρίσεων κατά των γυναικών» (1998)
- European Union Agency for Fundamental Rights and European Court of Human Rights, Handbook on European non-discrimination law, 2010
- Committee on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW), General Recommendation No. 19: (11th session, 1992)
- Allen, W., Sexual Harassment Guidelines, Human Resources Employee Relations Section (1999)
- Takeyama D. & Kleiner B, How to prevent sexual harassment in the workplace, Equal Opportunities International, Volume 7, number 6 (1998)